

Nekroloji :

ÖLÜMÜNÜN BİRİNCİ YILDÖNÜMÜNDE
ORGENERAL FAHRETTİN ALTAY'I ANIYORUZ
ULUĞ İĞDEMİR

Atatürk'ün silâh arkadaşı, Kurtuluş Savaşı'nın Ünlü Beşinci Süvari Kolordusu Komutanı Fahrettin Altay'ı, 26 Ekim 1974'te kaybetmiştik. Türk ordusunun en yaşlı emekli üyesi olarak gözlerini hayata kapayan Fahrettin Altay'a (1880-1974) ait bir anımı ve onun bana yazdığı bir mektubu bu yıldönümünden yararlanarak yayınlamak istedim.

Asıl konuya girmeden önce Fahrettin Altay'ın kısa biyografisini ve cenaze töreninde Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Sayın Hüseyin Doğan Özgöçmen'in çok içli konuşmasından bazı parçaları buraya almayı yararlı buldum.

Fahrettin Altay'ın kısa biyografisi şöyledir:

Babası Piyade Albay İzmirli İsmail Bey, annesi Hayriye Hanım. 1880 yılı Ocak ayının 12 nci günü İzmir'in Urla kentinde doğdu. Babasının Erzincan 4. Ordu Merkezine atanması üzerine Erzincan Askerî Rüştiyesine girerek orta öğrenimini tamamladı ve Erzurum Askerî Lisesine girdi. Bu okulda üç yıl okuduktan sonra İstanbul'da Harbiye'ye geldi ve üç yıl sonra 421 öğrenci arasından birincilikle piyade teğmeni çıkarak Kurmay sınıfına ayrıldı (Sicil sayısı: 1315-1).

Sultan Hamid'in iradesi ile ailece mahkûm edildikleri Bitlis'deki sürgün hayatı hürriyetin ilânı ile son buldu ve Fahrettin Altay Binbaşılığa yükseldi.

Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Romanya ve Filistin cephelelerinde görev aldı. Kurtuluş Savaşı başında Konya'da 12 nci Kolordu Komutanı bulunuyordu. Eskişehir, Kütahya Savaşından sonra kurulan Beşinci Süvari Kolordusu Komutanı oldu ve Generalliğe yükseldi.

Başkomutan Meydan Muharebesinden sonra da Yunan ordusundan arta kalan birliklerin Batıya doğru kovalanmasında aynı Kolorduda büyük hizmetler gördü ve 9 Eylül 1922'de İzmir'e ilk

giren birlikler Beşinci Kolordu Süvarileri oldu. Fahrettin Altay Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin birinci döneminde Mersin, ikinci döneminde de İzmir Milletvekilliğine seçildi. Fakat Atatürk'ün komutanların milletvekilliğinden çekilmesini istemesi üzerine 31 Ekim 1924'te milletvekilliğinden çekilerek İkinci Ordu Müfettişliğine atandı.

1933-1943 yılları arasında da Birinci Ordu Müfettişi oldu. 1945'te yaş haddinden emekliye ayrıldı. 1946'da CHP'den Burdur Milletvekili seçildi¹.

29 Ekim 1974'te İstanbul'da yapılan cenaze töreninde –yıllar sonra Fahrettin Altay'ın Birinci Ordu Komutanlığı makamında bulunan– Sayın Orgeneral Hüseyin Doğan Özgöçmen'in uzun konuşmasından şu parçaları alıyorum:

“Bir insandan çok bir prensibe bağlanmak ana fikrinden hareket ederek Sayın ALTAY'ı kısaca gözden geçirmeye çalışacağız. Yüz yıla çok yaklaşık olan ve uzun sayılan ömrünü (ki, bundan daima şikâyetçi görünmüştür) önce iki bölümde düşünmek, giderek ikinci bölümü de tekrar ikiye ayırarak mütalaa etmek sanırım ki hayli kolaylık sağlar.

1. bölüm: Atatürk'ü tanımadan öncesi,

2. bölüm: Atatürk'ü tanıdıktan sonra ve daha doğrusu anladıkça Atatürk'le dolan, aydınlığa kavuşan, inanç ve bilinçle bağlanan ve ALTAY'ı saygı dolu kişiliğe götüren dönem. Körü körüne, bilinçsiz bir bağlanış ile karşılıklı anlaşmadan doğan sonuç arasında büyük fark vardır. İlkinde kişilik yok olur. Halbuki bir Fahrettin Paşa daima olmuştur.

Bu ikinci bölümü de tekrar iki kısımda incelemek mümkün ve uygun olur kanısındayım.

İlki 10 Kasım 1938'e kadar sürdürülen ve karşılıklı ilgi, sevgi, saygı ile işlenen ve temelinde sınırsız güven unsuru bulunan gıpta, belki de zaman zaman hattâ haset uyandıran devre. Atatürk devrinin ünlü Fahrettin Paşa'sı inkâr edilemez.

Sonra da; 10 Kasım 1938'den 26 Ekim 1974'e kadar olan otuz altı yıllık hasret ve vefa dolu hazin, buruk bekleyiş dönemi. Her fırsatta

¹ Yeni Ortam, 27.X.1974

kapısı çalınan, eşiği aşılın, saygı ile ziyaret edilen ve kendisi hayranlıkla ve istifade ile dinlenen silâh arkadaşı...

Şu anda işte yine bir ve beraberler... Görünürde birisi anıt, diğeri tabut ama... Hakikatte artık kuşkusuz birlikte olan ruhları şu anda başlarımızın üzerinde ve bizleri izlemektedirler. Ve mutlular. Çünkü tekrar buluştular.

Biz işte bu nirengilere değinmekle yetinip bu hazin törenin gerektirdiği ölçülü sınırları aşmamağa ve usulü bozmamağa özellikle dikkat edeceğiz.

Evet insana ve prensiplere bağlılık konusuna çok kısa olarak tekrar döneceğiz ve diyeceğiz ki: Ya bu insan eşsiz Atatürk ise..

Ya prensipleri de onun dünyada durdukça değiştirilmesine imkân görülmeven ve olmayan ilkeleri olursa. (Yani: 1- Bağımsızlık ve özgürlük içinde vatan ve millet bütünlüğü. 2- Milletimizi muasır medenî milletler seviyesinin üstüne çıkarmak esası. 3- Dünyada ve yurttta en büyük nimet olan barışı değışmez şartlar olarak ortaya koymuşsa, Kurtuluş Savaşı'na bağlarken de Millî Misak hükümlerini Millî Siyasetin ve askerî harekâtın gaye prensipleri olarak ortaya koymuş ise.)

Öte yandan prensip koyan ve bunları kabul edenler birlikte yaşıyorlarsa elbette prensip koyucu ile prensiplere bağlılık birbirlerinden ayıramazlar, kaldı ki bu mümkün de değildir.

Atatürk devri böylesine bir devirdir. ALTAY da kendisine düşeni tam bir bağlılık ile ve başarı ile yapmıştır.

.....

Yurt, Millet ve Atatürk ilkeleri aşkını, bütün bir ömrü dolduracak kadar engin, iddialı ve üstün bir zekâyı ve hassas bir kalbi yeterince ve rahatlıkla meşgul edebilecek ölçüde güçlü ve manalı düşünenlerin, kabul edenlerin safında bulunan Sayın ALTAY... Size son bir kez daha sesleniyoruz:

Bu dönülmez yolculukta da elçimiz ol... Ortaklaşa ve ayrıcalıksız âşıkı bulunduğumuz Atatürk'ümüze tükenmez minnet ve şükranlarımızı, ilkelerine karşı her an durmadan artan, güçlenen ve yaygınlaşan soylu ve köklü bağlılıklarımızı, senin inançlı, bilinçli, vefalı ve sadakat örneği tutum ve davranışınla vakar dolu aracılığınla adımıza huşu ile ilet. Bu aynı zamanda senin O'nsuz 36 yıllık yaşantı ve görgüne dayanan ortak ibra belgemiz olsun. İnanıyoruz

ki 10 Kasım 1938'den beri O'nun için sürdürdüğün vefa dolu elçilik görevin artık burada sona ererken bu defa bizlerden verilen bu görev, yapayalnız çıkacağın bu yolculukta hem senin hem de bizim en büyük tesellimiz de olacaktır. Çünkü, onu da üstün başarı ile yapacağına inanıyoruz"².

Birinci Dünya Savaşı'nın en önemli çatışmalarından biri de güçlü bir donanmanın Çanakkale Boğazı'nı zorlaması ve yenilgiye uğrayarak geri çekilmesiyle sonuçlanan 18 Mart 1915 Çanakkale Savaşı'dır.

Bu büyük zaferin 35 inci yıldönümünü kutlamak amacıyla 18 Mart 1950 günü Ankara Halkevi'nde bir tören düzenlenmişti. Bu törende ben -Çanakkaleliler Dayanışma Derneği Başkanı olarak- 18 Mart savaşını anlatan bir konuşma yapmıştım. Törende bulunan Sayın Fahrettin Altay konuşmamı beğenmiş ve beni kutlama inceliğini göstermişti.

Üç gün sonra, o zaman Burdur Milletvekili olan Fahrettin Altay'dan bir mektupla birlikte Çanakkale savaşları alanını içine alan İngilizce bir harita aldım. Bu mektupta Sayın Altay haritanın savaş alanında ellerine geçtiğini, üzerinde sahibinin imzası bulunan bu haritanın yanlış olduğunu, İngilizlerin daha sonra bizim doğru haritalarımızı ellerine geçirerek doğru haritalar bastıklarını söyledikten sonra Atatürk'ün Arıburnu savaşlarını idare ettiği "Kemal yeri" adının kendisi tarafından konduğunu yazmakta idi.

Ölümünün birinci yıldönümünde bu büyük askeri saygı ile anarken o zaman beni çok duygulandıran ve tarihsel bir gerçeği açıklayan bu mektubu da, bir belge olarak, yayınlamayı uygun buluyorum:

Ankara
21-3-950

Çanakkaleliler Dayanışma dg.
g. mr. y. Kur. Başkanı
Sayın B. Uluğ İğdemir

Çanakkale savaşlarında baştan sonuna kadar 3. cü Kor. Kurmay bşk. olarak içinde bulunmuş eski bir asker olduğumdan yapmakta olduğunuz güzel işi takdiren size o muharebeye ait eski bir hatırayı

² Sayın Orgeneral Hüseyin Doğan Özgöçmen'in lütfettikleri kopyadan alındı.

takdimden haz duyuyorum: o zamanki düşmanlarımız Arıburnu'nda ilk karaya çıktıkları gün kullandıkları haritadan bir tane harp meydanında elimize geçmişti; işte otuz beş senedir sakladığım o haritayı size sunuyorum; üzerindeki işaretler ve renkler hep kendi yaptıklarıdır, sahibinin imzası da üstündedir; onlar da bizden bir iyi harita ele geçirdikten sonra, örneğini basarak bu eski haritayı iptal etmişlerdir. Şunu da ilave edeyim ki o vakit bilinmeyen "Kemal yeri" ismini o gün ben koymuştum, saygılar.

Burdur Milletvekili
Em. Orge.

FAHRETTİN ALTAY

U. İğdemir

Ankara
27-3-950

T. B. M. M.
Ö Z E L

Çanakkaleliler Derneğine dg.
g. nr. 4. Kur. başkanı
sayın B. Ulug İğdemir

Çanakkale savaşlarında baştan sonuna kadar
3. ci Kor. Kurmay Bşk. olarak işinde bulunmuş eski
bir asker olduğumdan yapmakta olduğumuz güzel
işleri takdir eden size o muharebeye ait eski bir
haritayı takdirinden haz duyuyorum : o zamanki
Düşmanlarımız Arı burnunda ilk Karaya
Çektiklari gün kullandıkları haritadan bir
kane harp meydanında elimize geçmişti ;
işte otuz beş senedir sakladığım o haritayı
size sunuyorum ; üzerindeki işaretler ve
renkler hep kendiyapıtıklarıdır , sahibinin
imzasıda üstündedir ; onlarda bizden
bir eji harita ile geçirdikten sonra , inşasını
basarak bu eski haritayı iptal etmişlerdir .
zümünde ilave edeyenki o vakit bilinmeyen
(Kemal yeri) ismini o gün ben koymuştım ,
sauffilar . Bunlar imittettiler
am. orgl.

Fahrettin Altay

Orgeneral Fahrettin Altay'ın Ulug İğdemir'e mektubu

U. İğdemir

Çanakkale'de İngilizlerden alınan haritanın arkasında harita sahibi subayın imzası

Çanakkale'de Ariburnu cephesinde İngilizlerden elde edilen ve Gelibolu yarımadasının bir kesimini gösteren harita